

שימוש בכלי הערכה למיומנויות והתנהגויות
על ידי מנתחי התנהגות

אייל כהן, BCBA
אמג'ד שגרי, BA

2 סוגים של כלים

כלים להערכת מיומנויות שונות

כלים לשימוש בתהליכי הערכה פונקציונאלית

אייל כהן BCBA אמג'ד שגרי BA

2

לפני שנתחיל

שאת אומרת כלי הערכה למה את מתכוונת?

אייל כהן BCBA אמג'ד שגרי BA

3

הערכה פסיכולוגית / מבחן פסיכולוגי?

מה זה?

הגדרות

- מבחן: הוא מצב שמנסים בו בעצם לקחת מדגם קטן של התנהגויות / משימות / פריטים / מאפיינים שאפשר להסיק דרכם משהו כללי יותר על אדם ספציפי.
- מבחן פסיכולוגי: המשמעות היא מדידת תכונה סמויה או כושר שכלי מופשט שאי אפשר לגעת בהם בידיים.

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

ציר הזמן של מבחנים פסיכולוגים

- 2200 ל.ה.: התחלת בדיקת מיומנויות בסין, הקיסר מעריך פקידי ציבור כל שלוש שנים.
- 1800 ל.ה.: מבחן האישייות הראשון הועבר על ידי היוונים.
- 500 ל.ה.: פיתגורס משתמש בפיזיונומיה להערכת אישיות.
- 1550: תקופת הרנסנס, הפילוסופיה המדעית נולדת מחדש.

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

ציר הזמן של מבחנים פסיכולוגיים

- 1900: פרואיד מפרסם את ספרו פשר החלומות שמהוו פריצת דרך בתחום האישיות, ומהווה את ההשפעה על הגישות למשך 50 השנים העוקבים.

- 1962: נורמן מפרסם את מאמרו הראשון בנושא חמשת הגדולים של האישיות.

DuBois, P. H. (1970). *A history of psychological testing*. Boston: Allyn & Bacon.

Foxcroft, C. & Roodt, G. (2005). *An Introduction to psychological assessment in the South African context*. Cape Town: Oxford University Press Southern Africa.

Gregory, R. J. (2004). *Psychological testing: History, principles, and applications*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.

איל סקן BCBA מאג'ד שג'ר BA

מהי הערכה פסיכולוגית?

- הגדרה: תהליך של בדיקות שמשלבות שימוש בטכניקות שמסייעות להגיע למספר השערות על בני אדם וההתנהגויות, האישיות והיכולות שלהם.

- בדיקות פסיכולוגיות אינן מתבצעות בחלל ריק.

Framingham, J. (2011). What is Psychological Assessment?. *Psych Central*. Retrieved on October 12, 2014, from <http://psychcentral.com/lib/what-is-psychological-assessment/0005890>

איל סקן BCBA מאג'ד שג'ר BA

4 המרכיבים של הערכה פסיכולוגית

1. מבחנים מנורמלים:

- מבחן פסיכולוגי סטנדרטי הוא משימה בודדת או מקבץ של משימות תחת תקן אחד של תנאים מבוקרים וקבועים.

- מבחנים פסיכולוגיים נחשבים ככלים לאמות מידה, בעוד הם אמורים ויעילים פחות מאמות מידה בפועל.

איל סקן BCBA מאג'ד שג'ר BA

4 המרכיבים של הערכה פסיכולוגית

- מבחנים פסיכולוגיים מנורמלים בדרך כלל ביחס לקבוצה מוגדרת וברורה שמכונה קבוצת הנורמה.
- לבדיקה מנורמלת מספר יתרונות על פני בדיקה שאינה מנורמלת.

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

10

4 המרכיבים של הערכה פסיכולוגית

2. ראיונות:

- מידע בעל ערך הוא זה שנרכש באמצעות ראיונות.
- כשהמטופל הוא ילד, או נערך ראיון להורים, מורים ואנשים אחרים שמכירים את הילד.
- לעיתים קרובות, ראיון קליני פורמאלי נערך עם האדם לפני תחילת כל הערכה או בדיקה פסיכולוגית.
- הראיון כולל שאלות על ההיסטוריה האישית של הפרט, ילדותו וחוויות חיים בתקופה האחרונה, עבודה והיסטוריה בבית הספר ורקע משפחתי.

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

11

4 המרכיבים של הערכה פסיכולוגית

3. תצפיות:

- תצפיות על האדם בסביבה הטבעית שלו, ובמיוחד אם מדובר בילד יכולה לספק מידע רב ערך.
- התצפית מספקת תשובות להרבה שאלות, כאשר היא מאפשרת תמונה טובה יותר על הילד והסביבה שבה הוא מתפקד.
- התצפית יכולה לעזור כמו כן, לאיש לפסיכולוג בבניית הערכה טובה יותר והמלצות לתוכניות הטיפול.

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

12

4 המרכיבים של הערכה פסיכולוגית

4. הערכה פורמאלית:

- בדיקות סטנדרטיות מנורמלות עשויות להיות מועברים לעיתים קרובות כחלק בלתי נפרד מהערכה פורמאלית יותר כמו מבחני קבלה להשכלה גבוהה, וראיונות קבלה.
- תחום ההערכה הבלתי רשמית הוא עצום, זאת אומרת שקיים צורך להשתמש בבדיקה לא פורמאלית בוהירות רבה יותר מאשר שהתוקף המדעי שלו נמוך מאוד.

איל סון BCBA אמנד' שגרי BA

11

האם הכלים יעילים?	למה בכלל להשתמש בכלים האלו?
למה לשבור את הראש?	האם זה כדאי?
האם יש כלים בעברית?	איך אנחנו יכולים לדעת האם כלי מסויים טוב עברונו?
מה הכלים שיש ברשותנו?	למה בכלל להשתמש בכלים האלו?
	מתי משתמשים בכלים האלו?

איל סון BCBA אמנד' שגרי BA

12

מתי משתמשים בכלים האלו?

הערכה וניתוח תפקודי לקשיי התנהגות מהווים את אבן היסוד בתחום המחקרי והקליני

(Iwata, DeLeon & Roscoe, 2013)

איל סון BCBA אמנד' שגרי BA

13

שלושה תהליכים עיקריים לביצוע הערכה פונקציונלית

- ניתוח פונקציונאלי
- הערכה תיאורית/ישירה ABC, scatterplots
- הערכה בלתי ישירה – ראיונות מובנים, רשימות checklist, סקאלות ושאלונים

היררכיה / שלבים

במהלך ההתערבות שלנו בשטח

- איסוף נתונים דרך הערכה בלתי ישירה ותיאורית
- ניתוח נתונים – קביעת השערה התנהגותית
- בחינת ההשערה על ידי ניתוח פונקציונאלי
- פיתוח התערבות בהתבסס על הפונקציה של ההתנהגות

(Cooper, Heron & Heward, p. 511)

דרך נוספת

להסתכל על התהליך בשטח

- ראיון עם הורים, מורים ואחרים אשר מכירים את המטופל
- תצפית ישירה בסביבה הטבעית, היכן שהתנהגות המטרה מתרחשת
- שימוש בסולמות מיוחדים להערכה פונקציונלית
- אם יש צורך – ניתוח פונקציונאלי FA

(Paclawskyj, Matson, Rush, Smalls, & Vollmer, 2000)

תוצרים של הערכה פונקציונאלית

- הגדרה אופרטיבית של התנהגות המטרה
- זיהוי נסיבות אשר מנבאות בצורה מהימנה הופעה / אי הופעה של ההתנהגות
- זיהוי השערה לגבי תוצאות אשר משמרות את התנהגות המטרה

(McIntoshet, Borgmeier, Anderson, Horner, Rodriguez, & Tobin, 2008)

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

20

למה בכלל להשתמש בכלי הערכה?

GET A CAB

(Bear, Wolf, & Risley, 1968)

ADOPE

(Heward, 2005)

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

21

- יישומי Applied – מחוייבות לבחור יחד עם/עבור המטופלים שלנו התנהגויות בעלות משמעות חברתית
- אנליטי Analytic - הצגת יחסים פונקציונאליים בין משתנים בסביבה להתנהגות
- טכנולוגי Technological – פרוצדורות מזוהות ומתוארות בצורה מפורטת ובהירה
- יעילות Effective – שיפור בהתנהגות בצורה פרקטית

(Cooper, Heron & Heward, p.16-17)

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

22

אתיקה והתנהלות מקצועית

- 1.01 – הסתמכות על ידע מדעי
- 2.09 – יעילות הטיפול/התערבות

עוד כמה סיבות

- קושי ליישם ניתוח תפקודי = זמן, כוח אדם מאומן לבצע תהליכים, ומשאבים משמעותיים בסביבת המטופל
- אימון רב לצוות
- לוקח כמה ימים עד שבועות לבצע ניתוח פונקציונאלי – דבר שאינו מקובל בחלק מהמקרים

(McIntoshet, Borgmeier, Anderson, Horner, Rodriguez, & Tobin, 2008; Paclawskyj, Matson, Rush, Smalls, & Vollmer, 2000; Durand, & Crimmins, 1998)

שיפור ביעילות ועקביות

במהלך של הראיון

לדוגמא: תיאורים לגבי העדפות

- בסיס לראיונות נוספים ואיסוף נתונים בצורה ישירה – זיהוי משתנים שיש לכלול בFA

אלימניציה של מצבים בתהליך הFA כאשר מספר עונים מזהים פונקציות דומות (QABF, MAS)

(McIntoshet, Borgmeier, Anderson, Horner, Rodriguez, & Tobin, 2008; Iwata, DeLeon & Roscoe, 2013)

האם הכלים שקיימים הינם יעילים?
 תלוי...
 ויש לשים לב לחסרונות גם כן!

(Paclawskyj, Matson, Rush, Smalls, & Vollmer, 2000)

איל סטן BCSA אמנד' שגרי BA 25

אילו כלים יש ברשותנו?

- בתשלום
- בחינם
- מתורגמים
- אין המלצות על כלי זה או אחר

איל סטן BCSA אמנד' שגרי BA 26

Questions About Behavior Function (QABF)
 Matson & Vollmer 1995

- הכלי פותח במקור לאנשים עם לקות קוגניטיבית התפתחותית
- כולל 25 שאלות בסולם ליקרט 0-4

איל סטן BCSA אמנד' שגרי BA 27

מהימנות ותקפות

חמישה משתנים – קשורים ל74.5% מהשונות

במחקר נוסף (n=398)

זיהוי הפונקציה ב84% מהמקרים

התערבויות מבוססות על הממצאים – יעילות יותר

(Matson, Bamburgh, Cherry, & Paclawskyj, 1999)

איל סון BCBA אמנד' שגרי BA

11

תוצאות מחקר נוסף

משמעותי מבחינה סטטיסטית

- תוצאות טובות כאשר יש היכרות מוקדמת של איש צוות עם המטופל
- מינימום רקע בניחוח התנהגות
- התנהגויות מגוונות ובתדירות משתנה
- חמשת המשתנים של הכלי הינם משמעותיים מבחינה סטטיסטית וקלינית
- זאת כאשר בוחנים את הפונקציה של קשיי התנהגות למטופלים אשר **מתגוררים במוסדות**

(Paclawskyj, Matson, Rush, Smalls, & Vollmer, 2000)

איל סון BCBA אמנד' שגרי BA

12

Functional Analysis Screening Tool

(FAST)

Iwata & DeLeon 2005

לא נועד להחליף תהליכים של FA, אלא לסייע בהבניית הראיון המקדים לתהליך

- "The FAST was designed to prompt informant verbal reports about conditions under which problem behavior might occur and to organize those reports according to common contingencies that maintain problem behavior, positive and negative reinforcement" (Iwata, DeLeon & Roscoe, p.272)

איל סון BCBA אמנד' שגרי BA

13

תהליך הפיתוח של הכלי

n=182
32 שאלות

צומצם

16 שאלות

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

10

4 קטגוריות פונקציונאליות אשר משמרות התנהגות

- חיזוק חברתי חיובי - אין הפרדה בין חברתי ומוחשי מכיוון שמחזק מוחשי תמיד מתרחש עם מצב חברתי (הפרדה זו מתבצעת ב QABF1 MAS)
- חיזוק חברתי שלילי - בריחה מדרישות או אינטראקציות חברתיות אחרות. אין הפרדה - ייחודי לכלי זה
- חיזוק חיובי אוטומטי (גרייה עצמית)
- חיזוק שלילי אוטומטי (הסרה של כאב או תחושה לא נוחה) -

פונקציה זו נראית כאופציה שקיימת, אך ההשפעה שלה על התנהגות של בני אדם עדיין היפותטית. מבוססת על השלכות ממצאים על בעלי חיים או ממצאים של קורלציה - להבדיל ממצאים אמפיריים קליניים.

(Iwata, DeLeon & Roscoe 2013)

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

11

מהימנות של הכלי

151 נבדקים משלוש מסגרות שונות

לקות קוגניטיבית התפתחותית או אוטיזם

196 התנהגויות שונות

זמן ממוצע למילוי - 15-20 דקות

מילוי הטרוגני

(Iwata, DeLeon & Roscoe 2013)

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

12

ממצאים

71.5% הסכמה בין הפריטים השונים – בינוני

64.8% הסכמה לגבי תוצאות – פונקציה של התנהגות

(Iwata, DeLeon & Roscoe 2013)

איל סוק BCSBA אמנד' שגרי BA

17

בדיקת תקפות

59 נבדקים – מתוך הקבוצה הראשונה

תהליך FA נמשך עד אשר הצוות החליט שניתן לזהות את הפונקציה להתנהגות

איל סוק BCSBA אמנד' שגרי BA

18

השוואה בין הכלי FAST לבין הממצאים של ניתוח פונקציונאלי

0 – אין הסמכה

1 – FAST אחד תואם לFA

5 – שני ה FAST תואמים לFA

63.8% התאמה בין FA לFAST

איל סוק BCSBA אמנד' שגרי BA

19

כאשר היה הסכמה לגבי הפונקציה בין שני ה-FAST –
השוו לתוצאה של ה-FA

70.8% התאמה

איל סוק BCSBA אמנד' שגרי BA

10

Motivational Assessment Scale

(MAS)

Durand 1986

משתנים שבדוק:

- תשומת לב חברתי
- מחזקים מוחשיים
- בריחה
- תוצאות סנסוריות על התנהגות של פגיעה עצמית

איל סוק BCSBA אמנד' שגרי BA

11

16 שאלות - בוחנות את הסבירות של הופעת
התנהגות במצבים השונים

מענה הוא בסולם ליקרט של 7 נקודות

הכלי הראשון שנעשה בו שימוש מורחב בשטח

(Zaja, Moore, Van Ingen & Rojajhn 2011)

איל סוק BCSBA אמנד' שגרי BA

12

בדיקת מהימנות של הכלי

50 נבדקים ילדים עם התנהגויות של פגיעה עצמית

גילאים 3-18

ממוצע של פגיעה עצמית 15 - בכל שעה

(Durand, & Crimmins, 1988)

איל סקן BCSBA אמנד' שגרי BA

41

Inter-rater Agreement

השוואה בין המשיבים על הכלי (מורה וסייעת)
מבחנים סטטיסטיים מצביעים על מהימנות טובה
לאורך זמן

(Durand, & Crimmins, 1988)

איל סקן BCSBA אמנד' שגרי BA

42

בחינת תקפות

8 נבדקים

תהליך של ניתוח פונקציונאלי

השוואה בין ממצאים של הניתוח הפונקציונאלי לבין
השאלון של המורים - קורולציה טובה

(Durand, & Crimmins, 1988)

איל סקן BCSBA אמנד' שגרי BA

43

Functional Assessment Checklist: Teachers and Staff (FACTS)

March, Horner, Lewis-Palmer, Brown, Crone, Todd & Carr (2000)

שימוש בבתי ספר, בעבודה עם מורים או אנשי צוות אחרים

- חלק 1: זיהוי קשיי התנהגות רוטינות, ל"ז, סבירות
- חלק 2: מיקוד בהתנהגות אחת הגדרה אופרטיבית, נסיבות, תוצאות
- תוצר - השערה פונקציונאלית של ההתנהגות

איל סטן BCBA אמנד' שגרי BA

10

שני דרכים לבחינת כלי הערכה

בחינת המשתנה ביחס למשתנים אחרים

- לדוגמה השוואה בין ממצאים של הכלי לבין תוצאות ממדדים אחרים שקיימים
- השוואה בין מחקרים אשר מדדו את הכלי

(McIntoshet, Borgmeier, Anderson, Horner, Rodriguez, & Tobin, 2008)

איל סטן BCBA אמנד' שגרי BA

11

סוג של Meta Analysis

בחינת מחקרים שונים שבהם נעשה שימוש בFACTS

10 מחקרים
41 נבדקים

השוואה – ממצאים של הכלי לבין נתונים מתצפיות ABC i Functional
Assessment Observation Form

(McIntoshet, Borgmeier, Anderson, Horner, Rodriguez, & Tobin, 2008)

איל סטן BCBA אמנד' שגרי BA

12

מהימנות

בחינת משתנים של נסיבות, ארועים מקדימים, פונקציות והשערות

Test retest - חזק לאורך זמן

Inter rater - בינוני

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

10

תקפות

- עד כמה הכלי מזהה יחסים פונקציונאליים על פי ממצאים מהספרות המחקרית
- בחמישה מחקרים, בוצעו תצפיות ישירות לאחר מילוי ה-FACTS.
- מתוך 21 נבדקים בצורה זו, 90% קיבלו אישור בחמישה מחקרים בוצע ניתוח פונקציונאלי לאחר מילוי ה-FACTS ל-17 נבדקים
- דיווח על ידי הסכמה מלאה (53%), הסכמה חלקית (24%) או אי הסכמה (24%)

(McIntoshet, Borgmeier, Anderson, Horner, Rodriguez, & Tobin, 2008)

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

11

בחינת ההשפעה של מילוי הכלי

על תוכניות ההתערבות (n=15)

- הפחתה בקשיי התנהגות נרשמה לכלל התלמידים
- הפחתה ביותר מ-80% מהקושי ההתנהגותי ב-53% מהתלמידים
- הפחתה בלפחות 50% מהקושי ההתנהגותי ב-80% מהתלמידים
- 3 תלמידים הראו פחות מ-50% הפחתה בקשיי התנהגות (floor effect)

(McIntoshet, Borgmeier, Anderson, Horner, Rodriguez, & Tobin, 2008)

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

12

תוקף חברתי

שביעות רצון בהקשר ל:

- קלות הביצוע
- יעילות
- רצון לשימוש עתידי

(McIntoshet, Borgmeier, Anderson, Horner, Rodriguez, & Tobin, 2008)

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

10

השוואה בין כלים שונים מבחינה פסימוטרית

השוואה בין MAS ל QABF

n=70

גילאים 19-73

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

11

בדיקת מהימנות

השוואה בין הפריטים שמולאו

בחינת ההסכמה לגבי הפונקציה של ההתנהגות
שנמצאה על ידי שימוש בכלי

בשני המקרים נמצא - שמהימנות **נמוכה**

- MAS - 50-58.3%
- QABF - 41.7-66.7%

(Koritsas, & Iacono, 2013)

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

12

משתנים אשר משפיעים על הנתונים???

- אנשים עבדו במשמרות שונות, בשעות שונות של היום ולכן ראו התנהגויות שונות
- יחסים שבין העובד לבין המטופל
- טופוגרפיות שונות
- תדירות ההתנהגות
- אימון והשכלה של העובדים שמולם מילאו את השאלון
- האם מילאו את השאלון לבד או דרך ראיון

(Koritsas & Iacono 2013)

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

18

- שני הכלים אינם מהימנים לבחינת פונקציה של התנהגות למבוגרים עם לקויות אינטלקטואליות
- יש צורך בנתונים נוספים מלבד הכלים הללו בבניית תוכניות התערבות
- שימוש בכלים האלו לבניית השערה – שיש לבדוק בהמשך

(Koritsas & Iacono 2013)

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

19

השוואה בין כלים שונים מבחינה פסימטרית

השוואה בין:

QABF

FAST

FACT -Functional Assessment for Multiple Causality

(Matson et al 2003)

130 נבדקים גילאים 20-73

29 אנשי צוות מילאו את השאלונים למטופלים שהם הכירו

(Zaja, Moore, Van Ingen, & Rojajhn, 2011)

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

20

QABF - אחד הכלים הפופולאריים בשטח
FACT - כלי עם 35 פריטים, אותם 5 קטגוריות של
 ה QABF. רק מחקר אחד נעשה לבחינת משתנים
 פסיכומטריים של הכלי
FAST - המאמר מציין שעד כה לא פורסמו פריטים אודות
 נתונים פסיכומטריים של כלי זה
FACT – IQABF עם נתונים פסיכומטריים טובים כל אחד
 לחוד ובהשוואה לFAST

איל סון BCSBA אמנד' שגרי BA 20

כלי הערכה למיומנויות

איל סון BCSBA אמנד' שגרי BA 20

The Assessment of Functional
 Living Skills (AFLS)
 Partington & Mueller

מה זה?

- הערכה לביצוע מעכב אחרי מיומנויות חיים, ומדריך לבניית תוכנית לימודים עבור פיתוח כישורים חיוניים להשגת עצמאות.

אילן סקן BCSBA אמנד' שגרי BA

81

מה זה?

- ההערכה כוללת ניתוח לגורמים עבור מספר כישורים חיוניים להשתתפות והשתלבות בתוך מגוון רחב של סביבות כגון: משפחה, בית ספר, קהילה ועבודה.

אילן סקן BCSBA אמנד' שגרי BA

82

מספר מודולות בכלי?

1. מיומנויות חיים יסודות.
2. מיומנויות בבית.
3. מיומנויות השתתפות בקהילה.
4. מיומנויות בית ספר.

אילן סקן BCSBA אמנד' שגרי BA

83

מספר מודולות בכלי?

• יתווספו בעתיד :

1. מיומנויות מקצועיות.
2. מיומנויות עצמאות בחיים.

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

10

מהו מספק?

1. 850 מיומנויות יומיות שימושיות מחולקים ל 31 אזור מיומנות פונקציונאליים.
2. מקסום העצמאות על ידי: הסתגלות, עזרה עצמית, כישורי חיים מעשיים ופונקציונאליים.
3. מתאים לילדים, מתבגרים ומבוגרים בבית ובית הספר בנוסף לקהילה.
4. קל לשימוש עבור הורים, תרפסטים ומטפלים אחרים.

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

10

סיכום

חשיבות לשימוש בכלי הערכה מובנים – בשני התחומים: בניית תוכניות קידום וכן התמודדות עם קשיי התנהגות

לוודא את יעילות הכלי, מהימנות ותקפות.

שימוש בכלים כחלק ממערך של הערכה פונקציונאלית ותכנון של תוכניות התערבות מגוונות

איל סקן BCBA אמנד' שגרי BA

10
